ТАҚРИЗИ МУҚАРРИЗИ РАСМӢ

Ба диссертатсияи Раҷабзода Саодат Ҷамол дар мавзуи «Системаи методии ташаккули маданияти педагогии донишҷӯёни ихтисоси математика тавассути муносибати босалоҳият» барои дарёфти дараҷаи илмии доктори илмҳои педагогӣ аз рӯи ихтисоси 5.3.10. - Назария ва технологияи таҳсилоти касбӣ (фанҳои табиӣ-риёзӣ) (5.3.10.1. - Назария ва технологияи таълими математика)

Мутобиқати мавзуъ ва мӯҳтавои диссертатсия бо шиносномаи ихтисоси илмӣ.

Диссертатсияи мазкур ба талаботи феҳристи ихтисосҳои илмии Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгӯ буда, дар доираи шиносномаи ихтисоси 5.3.10. Назария ва технологияи таҳсилоти касбӣ (фанҳои табиӣ-риёзӣ) (5.3.10.1. - Назария ва технологияи таълими математика) таҳия гардидааст. Мундариҷаи таҳқиқот ба самтҳои асосии ихтисоси мазкур мувофиқат намуда, бахусус ҷанбаҳои зеринро дар бар мегирад:

- назария ва методикаи таълими математика;
- масъалаҳои баҳодиҳии сифати таълими математика;
- истифодаи технологияҳои иттилоотию коммуникатсионӣ дар зинаҳои гуногуни таҳсилот;
- робитаҳои байнифаннии таълими математика бо дигар фанҳо.

Мазмуну муҳтавои диссертатсия масъалаҳои муҳими назариявӣ ва амалии таҳсилоти касбиро фаро гирифта, ба таҳқиқи методикаи таълими математика, татбиқи технологияҳои муосири педагогӣ ва ташаккули салоҳиятҳои касбии донишҷӯён равона гардидааст.

Мубрамии мавзуи таҳқиқ. Мавзуи таҳқиқоти диссертатсионии «Системаи методии ташаккули маданияти педагогии донишҷӯёни ихтисоси математика тавассути муносибати босалоҳият» ба масъалаҳои калидии рушди таҳсилоти муосири олӣ иртибот дошта, аз ҷиҳати илмӣ ва амалӣ ниҳоят мубрам ва саривақтӣ ба ҳисоб меравад.

Дар шароити ҷаҳонишавии фазои таҳсилот, рушди босуръати технологияҳои иттилоотӣ-коммуникатсионӣ ва шиддат гирифтани рақобат дар бозори меҳнат, талабот ба сифати омодасозии мутахассисон, махсусан омӯзгорони оянда, ба маротиб меафзояд. Ҷомеаи муосир ба омӯзгороне ниёз дорад, ки на танҳо дорои донишҳои амиқи фаннӣ бошанд, балки қобилияти истифодаи самараноки онҳо дар фаъолияти касбӣ, малакаҳои муоширати педагогӣ, тафаккури интиқодӣ ва сатҳи баланди маданияти педагогиро доро бошанд.

Махсусан, омодасозии омӯзгорони математика, ки яке аз фанҳои асосии таҳсилоти миёна ва олӣ маҳсуб меёбад, талаб мекунад, ки онҳо дорои сатҳи баланди салоҳиятҳои касбӣ ва педагогӣ бошанд. Зеро математика на танҳо воситаи ташаккули тафаккури мантиқӣ, балки

заминаи рушди қобилиятҳои таҳлилӣ ва эҷодии хонандагон мебошад. Аз ин рӯ, ташаккули маданияти педагогии донишҷӯёни ихтисоси математика ҳамчун як ҷузъи муҳими омодагии касбии онҳо аҳамияти махсус касб менамояд.

Таҳлили таҷрибаи амалии муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ нишон медиҳад, ки дар бисёр ҳолатҳо сатҳи ташаккули маданияти педагогии донишҷӯён ба талаботи муосир пурра ҷавобгӯ нест. Ин ҳолат, пеш аз ҳама, бо истифодаи нокифояи равишҳои инноватсионӣ, маҳдуд будани технологияҳои фаъол ва нокифоя будани равонасозии раванди таълим ба ташаккули салоҳиятҳои воқеии касбӣ вобаста мебошад.

Дар ин замина, муносибати босалоҳият ҳамчун яке аз самтҳои афзалиятноки ислоҳоти таҳсилот баромад намуда, имконият фароҳам меорад, ки раванди таълим ба натиҷаҳои воқеӣ – ташаккули салоҳиятҳои касбӣ, қобилиятҳои амалӣ ва омодагии донишҷӯён ба фаъолияти мустақилона равона карда шавад. Татбиқи чунин равиш дар ташаккули маданияти педагогӣ ба рушди ҳамаҷонибаи шахсияти омӯзгори оянда мусоидат менамояд.

Бо вуҷуди ин, таҳлили адабиёти илмӣ ва таҳқиқотҳои мавҷуда нишон медиҳад, ки масъалаи ташаккули маданияти педагогии донишҷӯёни ихтисоси математика маҳз дар заминаи муносибати босалоҳият то ҳол ба таври комплексӣ, системавӣ ва амиқ мавриди омӯзиш қарор нагирифтааст. Камбуди низоми ягонаи методӣ, ки тамоми ҷанбаҳои ин равандро фаро гирад, зарурати гузаронидани чунин таҳқиқотро боз ҳам тақвият медиҳад.

Аз ин рӯ, таҳияи системаи методии ташаккули маданияти педагогии донишҷӯёни ихтисоси математика бо истифода аз муносибати босалоҳият ҳамчун як самти муҳими илмӣ ва амалии педагогика баромад намуда, барои такмили мазмун, шакл ва технологияҳои таълим дар муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ аҳамияти калон дорад.

Аҳамияти илмии мавзуъ дар он ифода меёбад, ки натиҷаҳои таҳқиқот ба рушди назария ва методикаи таҳсилоти касбӣ ва махсусан методикаи таълими математика саҳми арзанда мегузоранд. Онҳо имкон медиҳанд, ки тасаввуроти илмӣ оид ба моҳият, сохтор ва механизмҳои ташаккули маданияти педагогӣ такмил ёбад, инчунин асосҳои методологӣ ва дидактикии татбиқи муносибати босалоҳият дар раванди таълим мушаххас гарданд.

Ҳамзамон, аҳамияти амалии таҳқиқот дар он зоҳир мегардад, ки натиҷаҳо ва тавсияҳои пешниҳодшуда метавонанд дар раванди таълими муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ васеъ истифода бурда шаванд. Онҳо барои такмили барномаҳои таълимӣ, таҳияи курсҳои махсус, истифодаи технологияҳои инноватсионӣ ва баланд бардоштани сатҳи омодагии касбии омӯзгорони оянда мусоидат менамоянд.

Таҳқиқоти мазкур ба ҳаллу фасли масъалаи муҳими ташаккули маданияти педагогии донишҷӯён, махсусан донишҷӯёни ихтисоси

математика, тавассути татбиқи муносибати босалоҳият равона гардидааст. Муносибати мазкур имкон медиҳад, ки донишҷӯён на танҳо донишҳои назариявӣ, балки малакаҳои амалӣ, тафаккури мустақил ва қобилияти фаъолияти касбиро инкишоф диҳанд.

Дараҷаи навгонии натиҷаҳо дар диссертатсия ва нуктаҳои илмие, ки ба ҳимоя пешниҳод мешаванд. Навгонии илмии таҳқиқот дар он ифода меёбад, ки муаллиф масъалаи ташаккули маданияти педагогии донишҷӯёни ихтисоси математика тавассути муносибати босалоҳиятро ба таври комплексӣ ва системавӣ баррасӣ намуда, як қатор натиҷаҳои нави илмиро ба даст овардааст. Аз ҷумла:

1. Моҳият ва мундариҷаи маданияти педагогӣ дар шароити таҳсилоти муосир аз ҷиҳати илмӣ асоснок гардида, амсилаи муосири он пешниҳод шудааст;
2. Мафҳуми муносибати босалоҳият дар заминаи таҳлили сарчашмаҳои таърихию педагогӣ такмил ва мушаххас карда шудааст;
3. Нақш ва аҳамияти муносибати босалоҳият дар ташаккули маданияти педагогии донишҷӯён дар раванди таҳсилоти олӣ аз ҷиҳати назариявӣ ва амалӣ асоснок гардидааст;
4. Асосҳои методологӣ ва назариявии сохтани низоми методии ташаккули маданияти педагогии донишҷӯёни ихтисоси математика дар асоси муносибати босалоҳият муайян карда шудаанд;
5. Хусусиятҳои татбиқи муносибати босалоҳият дар раванди ташаккули маданияти педагогии донишҷӯёни ихтисоси математика мушаххас ва асоснок гардидаанд;
6. Принсипҳои асосии дидактикии ташаккули маданияти педагогии донишҷӯён дар доираи муносибати босалоҳият муайян карда шудаанд;
7. Шароитҳои ташкилию педагогии таъминкунандаи самаранокии раванди мазкур муайян ва тавсиф гардидаанд;
8. Сохтори низоми методии ташаккули маданияти педагогии донишҷӯён таҳия ва илмӣ асоснок шудааст;
9. Маҷмӯи шаклҳо, усулҳо ва воситаҳои самараноки ташаккули маданияти педагогии донишҷӯёни ихтисоси математика коркард гардидааст;
10. Нақш ва имкониятҳои технологияҳои инноватсионӣ дар баланд бардоштани самаранокии раванди ташаккули маданияти педагогӣ муайян ва асоснок карда шудаанд.

Нуктаҳои асосии ба ҳимоя пешниҳодшаванда.

1. Маданияти педагогии донишҷӯёни ихтисоси математика ҳамчун як падидаи мураккаби шахсию касбӣ баррасӣ мегардад, ки донишҳои амиқи фаннӣ, омодагии психолого-педагогӣ, малакаҳои муошироти касбӣ, қобилияти худшиносӣ ва эҷодкориро дар бар мегирад. Омӯзгори математика на танҳо интиқолдиҳандаи дониш, балки ташаккулдиҳандаи арзишҳои фарҳангӣ ва ахлоқии хонандагон мебошад.

2. Ташаккули маданияти педагогии донишҷӯён дар заминаи муносибати босалоҳият ҳамчун раванди ягона ва пайдарпай амалӣ гардида, ҷузъҳои ангезавӣ, маърифатӣ, арзишӣ ва фаъолияти амалиро дар бар мегирад. Ин ҷузъҳо дар маҷмӯъ омодагии касбии омӯзгори ояндаро таъмин менамоянд.

3. Самаранокии раванди мазкур ба фароҳам овардани маҷмӯи шароитҳои педагогӣ вобаста мебошад, аз ҷумла:

- баланд бардоштани фаъолнокии таълимии донишҷӯён дар муҳити фарҳангии донишгоҳ;
- ҷалби онҳо ба фаъолияти эҷодӣ;
- ҳамгироии омодагии фаннӣ, методӣ ва психолого-педагогӣ;
- татбиқи муколамаи фарҳангҳо;
- ташкили муносибатҳои шариконаи педагогӣ дар асоси равиши босалоҳият.

4. Амсилаи пешниҳодшудаи ташаккули маданияти педагогӣ робитаи мутақобилаи ҳадаф, мундариҷа, шаклҳо, усулҳо ва шароитҳои таълимро инъикос намуда, ба рушди худмуайянкунии касбии донишҷӯён равона шудааст.

5. Шароитҳои психолого-педагогӣ идоракунии мақсадноки гузариш аз фаъолияти таълимӣ ба худтакмилдиҳии касбиро таъмин намуда, тавассути истифодаи усулҳои фаъоли таълим ва технологияҳои интерактивӣ амалӣ мегарданд.

6. Ташаккули маданияти педагогӣ дар асоси инфиродигардонии раванди таълим ба ҳисоб гирифта шудани хусусиятҳои фардӣ ва забонии донишҷӯёнро талаб намуда, ба рушди эҷодкории педагогӣ ва самаранокии фаъолияти таълимӣ мусоидат мекунад.

7. Самаранокии ташаккули маданияти педагогӣ аз сатҳи рушди салоҳиятҳои асосии касбӣ — муоширатӣ, методӣ, рефлексивӣ ва арзишӣ — вобаста буда, омодагии омӯзгори ояндаро ба фаъолияти касбӣ таъмин менамояд.

8. Натиҷабахшии раванди ташаккули маданияти педагогӣ тавассути тағйироти мусбати устувор дар ҷузъҳои ангезавӣ, маърифатӣ, фаъолияти амалӣ ва рефлексивӣ зоҳир гардида, ба баланд бардоштани сифати омодагии касбии омӯзгорони ояндаи математика мусоидат менамояд.

Саҳми довталаб дар таҳқиқот назаррас ва ҳамаҷониба мебошад. Ӯ дар таҳияи асосҳои назариявӣ, коркарди модели методӣ, татбиқи таҷрибавӣ ва таҳлили натиҷаҳо мустақилона ва фаъолона иштирок кардааст. Натиҷаҳои таҳқиқот дар фаъолияти таълимӣ ва илмӣ татбиқ гардида, дар шакли асарҳои илмӣ ва баромадҳо дар конфронсҳо инъикос ёфтаанд.

Асоснокӣ ва эътимоднокии хулосаю тавсияҳои дар диссертатсия ифодаёфта. Асоснокӣ ва эътимоднокии тавсияҳои дар диссертатсия бадастомада бо такя ба низоми мукаммали омилҳои назариявию

методологӣ ва далелҳои таҷрибавӣ таъмин гардидааст. Таҳқиқоти анҷомдода дар заминаи дастовардҳои муосири илмҳои педагогика ва психология, инчунин консепсияҳои пешқадами таҳсилоти босалоҳият бунёд ёфта, дар доираи равишҳои системавӣ, шахсиятгароёна ва фаъолиятию салоҳиятнок амалӣ шудааст.

Барои ҳалли вазифаҳои гузошташуда маҷмӯи усулҳои ҳамгирои таҳқиқоти илмӣ истифода гардидааст, аз ҷумла: таҳлилу ҷамъбасти адабиёти илмӣ, муқоисаи назарияҳо, моделсозии педагогӣ, мушоҳидаи мақсаднок, пурсиш, санҷишҳои педагогӣ, инчунин таҳлили натиҷаҳои фаъолияти таълимӣ ва таҷрибаи амалии омӯзгорӣ. Интихоби чунин усулҳо ба ҳадаф ва мантиқи дохилии таҳқиқот пурра мувофиқ буда, имконияти ба даст овардани натиҷаҳои боэътимод ва илмӣ асоснокро фароҳам овардааст.

Сатҳи эътимоднокии натиҷаҳо инчунин тавассути ташкили корҳои таҷрибавӣ-озмоишӣ дар як қатор муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ таъмин гардидааст. Дар ин раванд иштироки фаъолонаи омӯзгорон ва донишҷӯён таъмин шуда, натиҷаҳои марҳилаҳои гуногуни таҷриба - муайянкунанда, ташаккулдиҳанда ва назоратӣ - ба таври муқоисавӣ таҳлил карда шудаанд.

Маълумоти таҷрибавии бадастомада бо истифода аз усулҳои муосири коркарди сифатӣ ва миқдории иттилоот мавриди таҳлил қарор гирифта, бо нишондиҳандаҳои оморӣ ва далелҳои воқеӣ тасдиқ гардидааст. Пайдарпайии мантиқии марҳилаҳои таҳқиқот, мувофиқати усулҳои истифодашуда ба ҳадафу вазифаҳо ва устувории натиҷаҳои бадастомада дараҷаи эътимоднокии онҳоро тақвият мебахшанд.

Дар маҷмӯъ, хулосаҳо ва тавсияҳои пешниҳодшуда дорои асоснокии баланди илмӣ буда, бо натиҷаҳои таҷрибавӣ тасдиқ гардидаанд. Онҳо аҳамияти назариявӣ ва амалии муҳим дошта, метавонанд дар такмили раванди таълим ва фаъолияти муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ ба таври самаранок мавриди истифода қарор гиранд.

Ҳаҷм ва сохтори диссертатсия. Диссертатсия аз муқаддима, панҷ боб, хулосаҳои умумӣ, рӯйхати адабиёти истифодашуда ва замимаҳо иборат буда, бо риояи пайдарпайии мантиқӣ ва талаботи корҳои илмии дараҷаи докторӣ таҳия гардидааст. Сохтори кор мазмуну муҳтавои таҳқиқотро ба таври низомнок ва пайгирона инъикос менамояд.

Дар муқаддима мубрамият ва зарурати интихоби мавзуъ асоснок гардида, дараҷаи омӯзиши масъала, мақсад ва вазифаҳои таҳқиқот, объект ва предмети он муайян карда шудаанд. Ҳамчунин, фарзияи илмӣ ба таври дақиқ баён гардида, асосҳои назариявию методологӣ, усулҳо ва воситаҳои таҳқиқот мушаххас гардидаанд. Навгонии илмӣ, аҳамияти назариявӣ ва амалии натиҷаҳо нишон дода шуда, нуктаҳои асосии ба ҳимоя пешниҳодшаванда ва шаклҳои апробатсия ва татбиқи амалии натиҷаҳо инъикос ёфтаанд.

Боби якум «Ҷанбаҳои назариявии ташаккули маданияти педагогии омӯзгорони оянда» ба таҳлили масъалаҳои назариявии мавзуъ бахшида шудааст. Дар он моҳият ва мундариҷаи маданияти педагогӣ дар шароити таҳсилоти муосир баррасӣ гардида, таҳлили таърихию педагогии мафҳуми муносибати босалоҳият анҷом дода шудааст. Ҳамзамон, нақши ин муносибат дар ташаккули маданияти педагогии донишҷӯёни ихтисоси математика дар муассисаҳои таҳсилоти олӣ асоснок гардида, амсилаи илмии ташаккули он пешниҳод шудааст.

Боби дуюм - «Асосҳои консептуалии сохтори системаи методии ташаккули маданияти педагогии донишҷӯёни ихтисоси математика тавассути муносибати босалоҳият» - ба таҳияи асосҳои назариявию методологии низоми пешниҳодшуда бахшида шудааст. Дар он андешаҳои олимону муҳаққиқон оид ба масъалаҳои салоҳиятнокӣ, принсипҳои дидактикӣ ва шароитҳои педагогии татбиқи муносибати босалоҳият мавриди таҳлил қарор гирифта, заминаҳои илмии ташаккули маданияти педагогӣ мушаххас гардидаанд.

Боби сеюм - «Технологияи ташаккули маданияти педагогии донишҷӯёни ихтисоси математика тавассути муносибати босалоҳият» - ҷанбаҳои амалии татбиқи низоми пешниҳодшударо дар бар мегирад. Дар он шаклҳо, усулҳо ва технологияҳои муосири таълим, инчунин нақши фаъолиятҳои беруназсинфӣ дар ташаккули маданияти педагогии омӯзгорони оянда мавриди баррасии муфассал қарор гирифтаанд. Зарурати гузариш аз усулҳои анъанавӣ ба шаклҳои фаъол ва интерактивии таълим аз ҷиҳати илмӣ асоснок гардидааст.

Боби чорум - «Корҳои беруназсинфӣ ва меъёрҳои ташхиси ташаккули маданияти педагогии донишҷӯёни ихтисоси математика тавассути муносибати босалоҳият» - ба масъалаҳои муайян намудани меъёрҳо, нишондиҳандаҳо ва сатҳҳои ташаккули маданияти педагогӣ бахшида шудааст. Дар ин боб нақши фаъолияти беруназсинфӣ ҳамчун омили муҳими рушди салоҳиятҳои педагогии донишҷӯён таҳлил гардидааст.

Боби панҷум - «Кори таҷрибавӣ-озмоишӣ оид ба низоми методии ташаккули маданияти педагогии донишҷӯёни ихтисоси математика тавассути муносибати босалоҳият» - натиҷаҳои таҳқиқоти таҷрибавиро дар бар гирифта, аз се зербоб иборат мебошад.

Дар зербоби якум - «Марҳилаи муайянкунанда» - натиҷаҳои ташхиси ибтидоии сатҳи ташаккули маданияти педагогии донишҷӯён тавассути пурсишҳо ва усулҳои дигари эмпирикӣ таҳлил карда шудаанд.

Дар зербоби дуюм - «Марҳилаи ташаккулдиҳанда» - раванди татбиқ ва санҷиши амсилаи пешниҳодшудаи ташаккули маданияти педагогии донишҷӯёни ихтисоси математика тавассути муносибати босалоҳият баррасӣ гардидааст.

Дар зербоби сеюм - «Марҳилаи назоратӣ (санҷишӣ)» - натиҷаҳои ниҳоии озмоишӣ таҳлил гардида, самаранокии амсилаи пешниҳодшуда

дар асоси муқоисаи нишондиҳандаҳои пешазтаҷрибавӣ ва баъд аз таҷриба асоснок карда шудааст.

Дар хулосаҳои умумӣ натиҷаҳои асосии таҳқиқот ҷамъбаст гардида, тавсияҳои амалӣ барои татбиқи онҳо дар раванди таълими муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ пешниҳод шудаанд.

Аҳамияти илмӣ, амалӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоии диссертатсия. Натиҷаҳои таҳқиқоти диссертатсионӣ дорои аҳамияти муҳими илмӣ буда, ба рушди минбаъдаи назарияи педагогика ва методикаи таълими математика саҳми назаррас мегузоранд. Дар доираи таҳқиқот асосҳои назариявию методологии ташаккули маданияти педагогии донишҷӯёни ихтисоси математика тавассути муносибати босалоҳият такмил ёфта, тасаввуроти илмӣ оид ба мазмун, сохтор ва механизмҳои ин раванд ғанӣ гардонида шудааст. Ин натиҷаҳо барои рушди минбаъдаи таҳқиқотҳои илмӣ дар самти таҳсилоти касбӣ ва методикаи таълими фанҳои дақиқ заминаи боэътимод фароҳам меоранд.

Аҳамияти амалии таҳқиқот дар он зоҳир мегардад, ки натиҷаҳо, хулосаҳо ва тавсияҳои пешниҳодшуда метавонанд бевосита дар раванди таълими муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ истифода шаванд. Онҳо барои такмили барномаҳои таълимӣ, таҳияи курсҳои махсус, омода намудани дастурҳои таълимию методӣ, ҷорӣ намудани технологияҳои муосири педагогӣ ва баланд бардоштани сатҳи омодагии касбии омӯзгорони ояндаи математика мусоидат менамоянд. Инчунин, натиҷаҳои таҳқиқот метавонанд дар раванди бозомӯзӣ ва такмили ихтисоси омӯзгорон самаранок истифода бурда шаванд.

Аҳамияти иқтисодии таҳқиқот дар он ифода меёбад, ки татбиқи амалии натиҷаҳои он ба баланд бардоштани сифати омодасозии мутахассисон мусоидат намуда, самаранокии фаъолияти муассисаҳои таҳсилотиро беҳтар мегардонад. Омода намудани кадрҳои баландихтисос ва рақобатпазир ба истифодаи оқилонаи захираҳои инсонӣ, коҳиши хароҷоти марбут ба бозомӯзӣ ва мутобиқсозии мутахассисон дар муҳити меҳнат мусоидат мекунад.

Аҳамияти иҷтимоии таҳқиқот ба он вобаста аст, ки баланд бардоштани сатҳи маданияти педагогии омӯзгорони оянда ба беҳтар гардидани сифати таълиму тарбия, ташаккули арзишҳои ахлоқию фарҳангӣ ва рушди ҳамаҷонибаи шахсияти хонандагон мусоидат менамояд. Ин раванд дар навбати худ ба таҳкими иқтидори зеҳнии ҷомеа, рушди устувори низоми маориф ва омодасозии насли наврас ба зиндагӣ ва фаъолияти самаранок дар шароити ҷомеаи муосир замина мегузорад.

Ҳамин тариқ, натиҷаҳои таҳқиқот дорои аҳамияти илмӣ, амалӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоӣ буда, метавонанд дар такмили низоми таҳсилоти касбӣ ва баланд бардоштани сифати омодасозии омӯзгорони ихтисоси математика нақши муҳим бозанд.

Нашри натиҷаҳои таҳқиқ аз рӯи мавзуи диссертатсия. Натиҷаҳои таҳқиқот дар доираи илмии фанни педагогика ва методикаи таълими математика аҳамияти назариявии ҷиддӣ доранд. Онҳо имкон медиҳанд, ки:

1. Ҷузъҳои ташаккули маданияти педагогии донишҷӯёни ихтисоси математика бо аниқӣ ва систематикӣ муайян карда шаванд, ки ин барои таҳия ва такмили барномаҳои самараноки таълимӣ ва консепсияи ташаккули маданият заминаи назариявӣ фароҳам меорад.

2. Мафҳум ва татбиқи муносибати босалоҳият таҳлил гардида, бо истифода аз он меъёрҳои зерини арзёбии сатҳи ташаккулёбии маданияти педагогии донишҷӯён муайян карда шуданд. Ин меъёрҳо аз ҷумла:

- ҳавасмандкунанда – муайян мекунад, ки донишҷӯ дар раванди таълим то чӣ андоза фаъолона ва бо майл иштирок мекунад;
- арзишӣ – арзиши ахлоқӣ ва касбӣ, муносибати донишҷӯ ба вазифаҳои педагогӣ;
- маърифатӣ – сатҳи дониши назариявӣ ва амалии донишҷӯ дар соҳаи педагогика ва методикаи математика;
- фаъолиятӣ-таҳлилӣ – қобилияти донишҷӯ барои татбиқи назария дар амал ва таҳлили фаъолияти худ ва дигарон.

Натиҷаҳои таҳқиқот дорои аҳамияти амалӣ ва татбиқшаванда мебошанд. Онҳо метавонанд дар раванди таҳсилот ва фаъолияти омӯзгорӣ самаранок истифода шаванд, хусусан барои донишҷӯёни ихтисоси математика ва омӯзгорони оянда. Аз ҷумла:

1. Дар Муассисаи давлатии таълимии «Донишгоҳи давлатии Хуҷанд ба номи академик Бобоҷон Ғафуров» равиши инноватсионии ташаккули маданияти педагогии донишҷӯён тавассути муносибати босалоҳият таҳия ва ҷорӣ карда шудааст.

2. Китоби дарсӣ барои фанни «Методикаи таълими математика» омода гардида, он се қисмро дар бар мегирад:

- методикаи умумӣ,
- методикаи таълими математика (алгебра),
- методикаи таълими математика (геометрия).

3. Дастурҳои таълимию методӣ оид ба маҷмӯи супоришҳои кори мустақилона барои фанни математикаи мактабӣ таҳия ва нашр шудаанд. Ин дастурҳо барои татбиқи амсилаи ташаккули маданияти педагогии донишҷӯён тавассути муносибати босалоҳият нигаронида шудаанд.

4. Курси махсуси «Асосҳои педагогӣ-психологии таълими математика» таҳия ва ба раванди таҳсилоти донишгоҳ ворид карда шудааст, ки донишҷӯёнро бо усулҳои муосири методологӣ ва психологии таълим шинос менамояд.

5. Дастури таълими-методӣ «Маданияти педагогии муаллимони ояндаи математика» дар ду қисм таҳия гардида, барои истифода дар фаъолияти таълимӣ ва омӯзгорӣ пешбинӣ шудааст.

6. Натиҷаҳо ва методикаҳои пешниҳодшуда метавонанд дар дигар муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ дар ҷумҳурӣ истифода шуда, сифати омӯзиши педагогӣ ва методикии математика ва тайёр кардани омӯзгорони баландихтисосро беҳтар намоянд.

Инчунин, натиҷаҳои таҳқиқот имконият фароҳам меоранд, ки барномаҳои таълимӣ ва курсҳои омӯзишӣ ба таври интегратсионӣ бо технологияҳои инноватсионӣ ва методҳои амалии ташаккули маданияти педагогии донишҷӯён таҷдид карда шаванд, ки ин барои баланд бардоштани сатҳи касбӣ ва педагогии мутахассисони оянда аҳамияти калон дорад.

Мутобиқати барасмиятдарории диссертатсия ба талаботи КОА. Диссертатсия пурра бо талаботи меъёрҳои КОА оид ба корҳои илмӣ ва ҳимояи рисолаҳои докторӣ ва номзадӣ мувофиқ мебошад. Маводи илмӣ бо тартиби мантиқӣ ва пайдарпай пешниҳод шудааст, ки ҷараёни таҳқиқот ва натиҷаҳои он ба таври возеҳ ва равшан ифода гардидаанд.

Аз ҷиҳати шаклӣ, диссертатсия дорои тамоми ҷузъҳои зарурӣ мебошад: муқаддима, панҷ боб, хулосаҳо, рӯйхати адабиёт ва замимаҳо, ки ҳар кадоме тибқи меъёрҳои КОА тартиб дода шудааст. Дар муқаддима зарурат ва аҳамияти илмӣ ва амалӣ, мақсад ва вазифаҳо, объект ва предмети таҳқиқот, фарзиёт, методология ва усулҳои тадқиқот ба таври дақиқ муайян карда шудаанд.

Ҳар як боб ба таври систематикӣ ва мантиқӣ сохта шуда, масъалаҳои назариявӣ ва таҷрибавии мавзуро фаро мегирад. Роҳандозии ҷадвалҳо, схемаҳо, намунаҳои амалӣ ва тавсифи таҷрибаҳо тибқи меъёрҳои стандартизатсияшудаи ҳимоя пешниҳод шудааст. Рӯйхати адабиёт ҳам аз адабиёти классикӣ ва муосири илмӣ иборат буда, ба мавзуъ диссертатсия мувофиқ мебошад.

Дар маҷмӯъ, диссертатсия аз ҷиҳати шаклӣ ва мундариҷа пурра ба талаботи КОА мувофиқ буда, барои ҳимояи илмӣ омода мебошад.

Автореферат, ки аз диссертатсия бармеояд ба талаботи Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, тахти №267 тасдиқ шудааст, ҷавобгӯ мебошад.

Бо вуҷуди баҳои мусбате, ки дар тақризбаён гардид, дар рисолаи мазкур баъзе камбудиҳо, ҳолатҳои баҳсталаб, ғалатҳои имлоӣ граматикӣ ҷой доранд, ки дар байни онҳо ҳолатҳои зеринро метавон ҷудо намуд:

1.Хулосаҳои ҳар як зербоб ба таври мустақил ва мантиқан асоснок ҷамъбаст нагардида, робитаи онҳо бо ҳадаф ва вазифаҳои таҳқиқот равшан нишон дода нашудааст.

2.Бо вуҷуди он ки натиҷаҳои озмоиши педагогӣ ба таври муфассал тавсиф шудаанд, таҳлили илмии онҳо нокифоя буда, зарурати амиқсозии коркарди таҳлилӣ ва тавзеҳи натиҷаҳо ба миён омадааст.

3.Дар матни диссертатсия истифодаи иқтибосҳо ва истинод ба манбаъҳои илмӣ дар баъзе мавридҳо маҳдуд буда, тақвияти асосноккунии назариявӣ тавассути ҷалби манбаъҳои муосир ва боэътимод тавсия мегардад.

4.Дар матни диссертатсия мавҷудияти баъзе хатогиҳои имлоӣ ва техникӣ мушоҳида мешавад, ки ислоҳи онҳо барои риояи меъёрҳои забони илмӣ ва баланд бардоштани сифати таҳрир зарур аст.

5.Таҳлили корҳои илмии олимони ватанӣ дар доираи маҳдуд анҷом дода шудааст; васеъ намудани доираи баррасии адабиёти миллӣ ва таҳлили муқоисавии онҳо метавонистанд заминаи назариявии таҳқиқотро тақвият бахшанд.

Ин камбудиҳо хусусияти тавсиявӣ дошта, ба арзиши умумии таҳқиқот таъсири ҷиддӣ намерасонанд.

Дар умум, диссертатсияи доктории Раҷабзода Саодат Ҷамол дар мавзуи «Системаи методии ташаккули маданияти педагогии донишҷӯёни ихтисоси математика тавассути муносибати босалоҳият», ки барои дарёфти дараҷаи илмии доктори илмҳои педагогӣ аз рӯйи ихтисоси 5.3.10. Назария ва технологияи таҳсилоти касбӣ (фанҳои табиӣ-риёзӣ) (5.3.10.1. - Назария ва технологияи таълими математика) пешниҳод гардидааст, дар сатҳи баланди илмӣ ба анҷом расида, ба талаботи бандҳои 31, 33, 34 ва 35 Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ шудааст, мувофиқ буда, муаллифи он сазовори дарёфти дараҷаи илмии доктори илмҳои педагогӣ аз рӯйи ихтисоси номбаршуда мебошад.

Муқарризи расмӣ:
Доктори илмҳои физикаю математика, профессори
кафедраи фанҳои риёзӣ ва табиатшиносии муосири
Донишгоҳи давлатии ҳуқуқ, бизнес ва сиёсати
Тоҷикистон Е.М.Мухсинов
24 04 соли 2026

Суроға:735700, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
ш.Хуҷанд, к.А.Фирдавсӣ,
бинои 111, ҳуҷраи 63
Тел: (+992) 92-773-43-42
E-mail: yodgor.mukhsinov@gmail.com

Имзои Мухсинов Е.М.-ро тасдиқ мекунам:
Сардори шуъбаи кадрҳо ва корҳои махсуси
Донишгоҳи давлатии ҳуқуқ, бизнес ва сиёсати
Тоҷикистон:
27 04 соли 2026 А.Х.Бобоев